

**Kollektivhuset
Stacken - ett
pilotprojekt från
miljonprogram
till passivhus**

**Zack Norwood, Göteborgs Universitet, Kollektivhuset Stacken
Jonas Lundgren, Radar arkitektur & planering**

MILJONPROGRAMSHUS

- Byggdes 1969
- Blev kontor 1975
- Byggdes om till kollektivhus 1980

Vi köpte huset 2003

**KOOPERATIVET
STACKEN ÄR FÖTT!**

Bakgrund

**Vi som bor i huset
tar hand om allt
=
En liten demokrati på
8 våningar**

Foto: Annika Söderlund

Energieffektivisering

**Miljonprogrammet behöver
renoveras**

**Regeringens mål - Sverige
koldioxid neutralt år 2045**

**Stackens mål - Att renovera
utan hyreshöjningar**

Foto: Annika Söderlund

Energieffektivisering

Lönsam strategi:

- Isolera och byta fönster
- Solceller som väggyta

Sveriges bostadsbestånd skulle kunna generera mer energi än det förbrukar!

Ett långt energiarbete

2008 - Energigrupp startas

2009 - Energikonvent

kunskap - samtal - beslut

Energisatsning:

- Ny FTX-ventilation

- Egen fjärrvärme

2013 - Takisolering

- Nya elementtermostater

2014 - Energiberäkningar passivhus

2015 - Finansiering och bygglov

2016 - Genomröstad budget

- Byggstart

Sommar 2016

Sommar 2017

Foto: Annika Söderlund

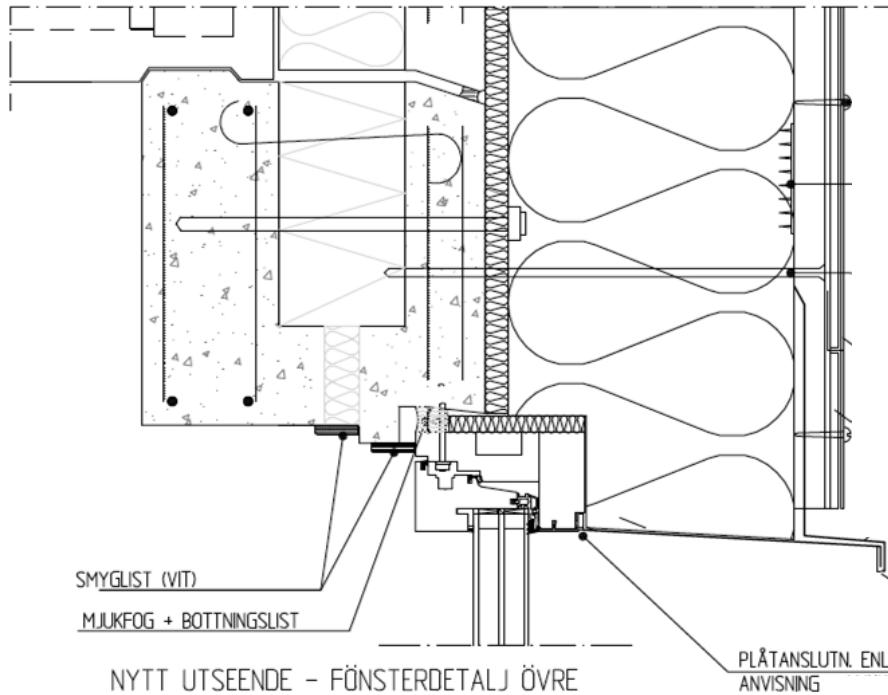
Renoveringsprocessen

Bygglov:

- Antikvariskt utlåtande
- Drönar-scanning av fasader
- Håller betongen?

Förfrågningsunderlag:

- Knepig upphandling
- Detaljritningar

Vad är ett passivhus?

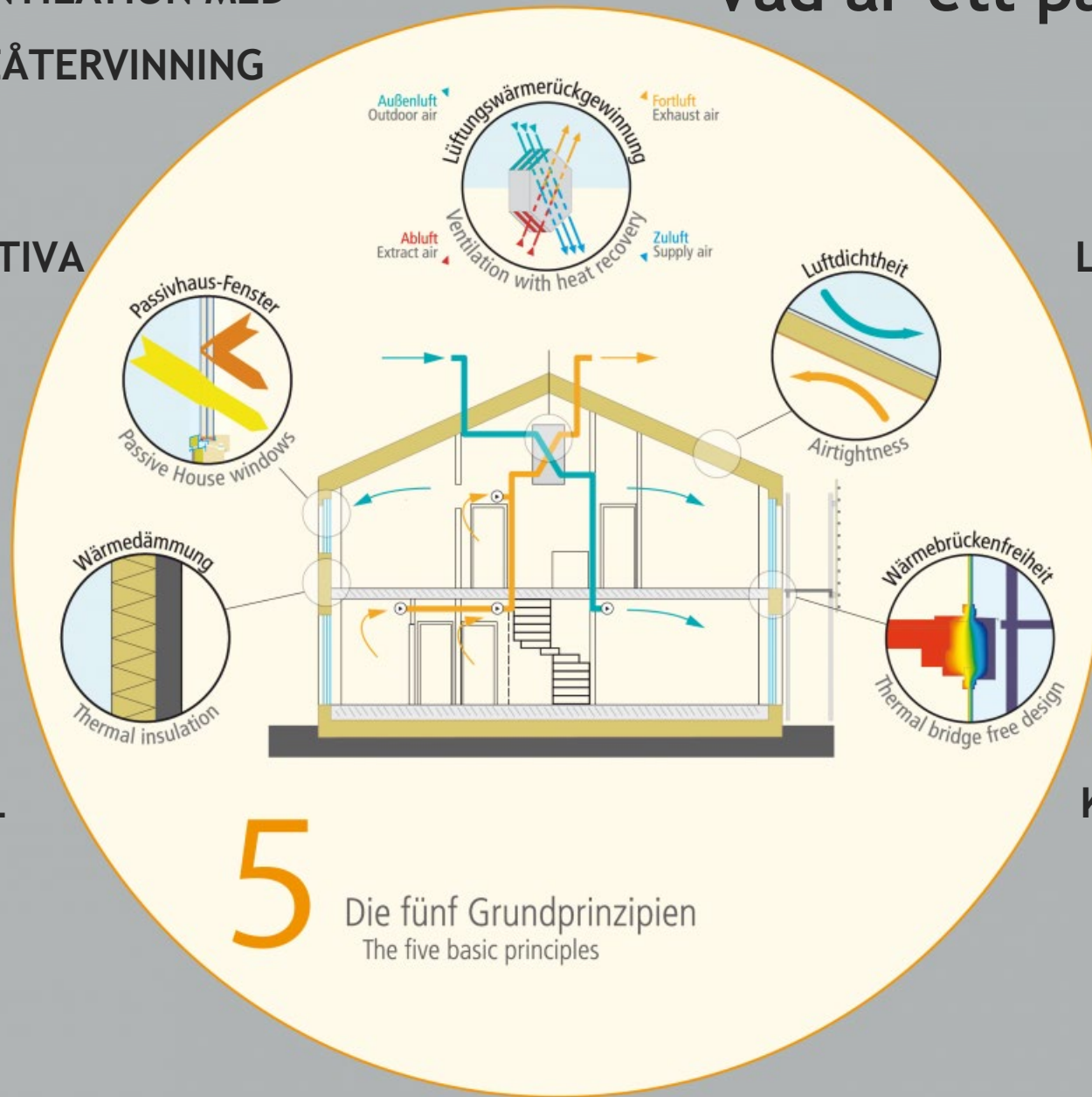
FTX-VENTILATION MED
VÄRMEÅTERVINNING

ENERGIEFFEKTIVA
FÖNSTER

ISOLERING
KLIMATSKAL

LUFTTÄTHET

MINIMERA
KÖLDBRYGGOR

5

Die fünf Grundprinzipien
The five basic principles

Vad är ett passivhus?

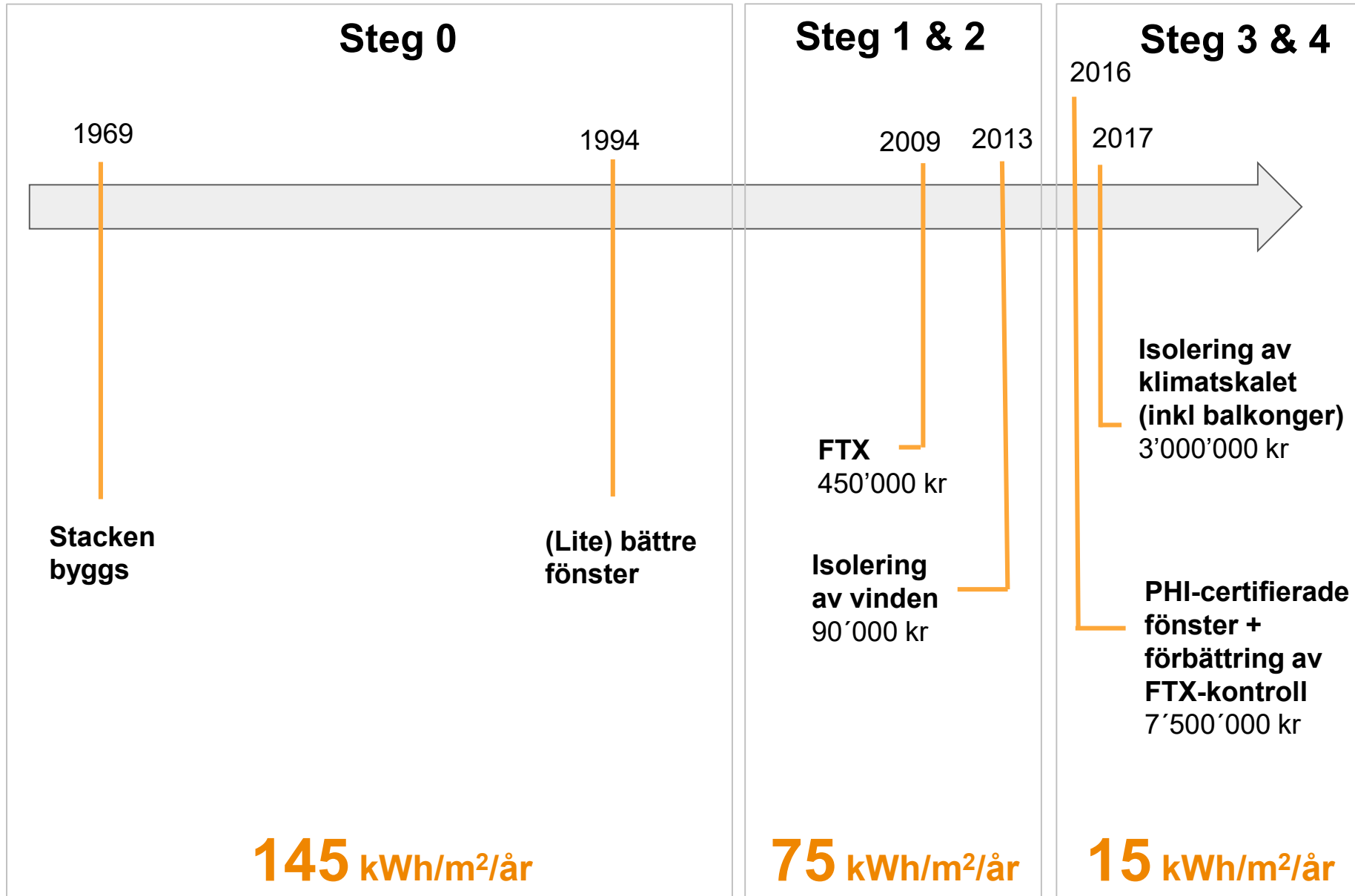
5

KRITERIER

- 1) $< 15 \text{ kWh/m}^2/\text{år}$ energi värme / kyla
- 2) , ELLER $\leq 10 \text{ W/m}^2$ effekt värme / kyla
- 3) $\leq 60 \text{ kWh/m}^2/\text{år}$ förnyelsebar primärenergi
- 4) Lufttäthet $\leq 0,6 \text{ oms/h}$ vid $\pm 50 \text{ Pa}$
- 5) Höga temperaturer inomhus $\leq 10 \%$

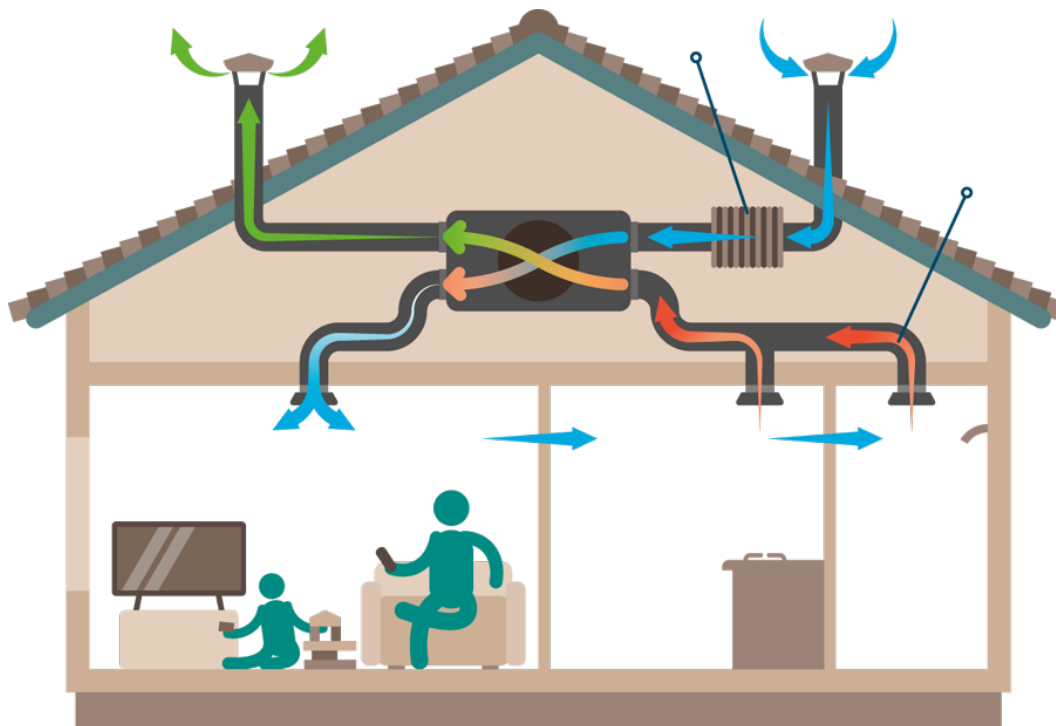
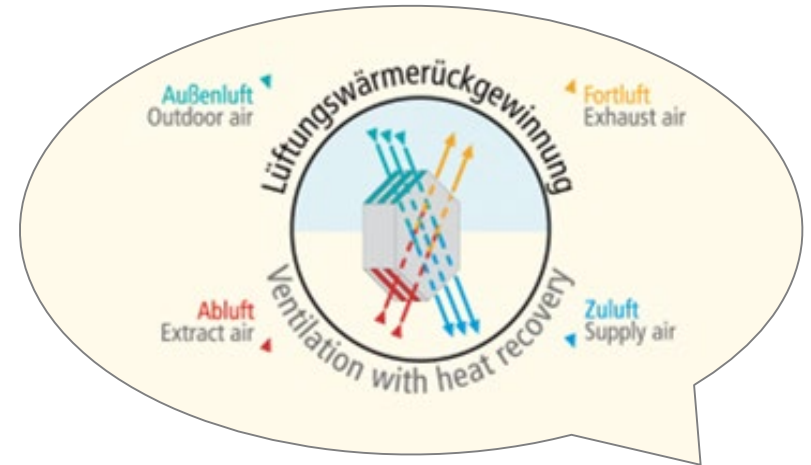

Stegvisa förbättringsåtgärder

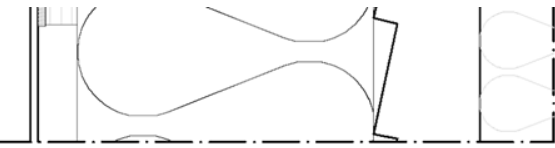

FTX-system

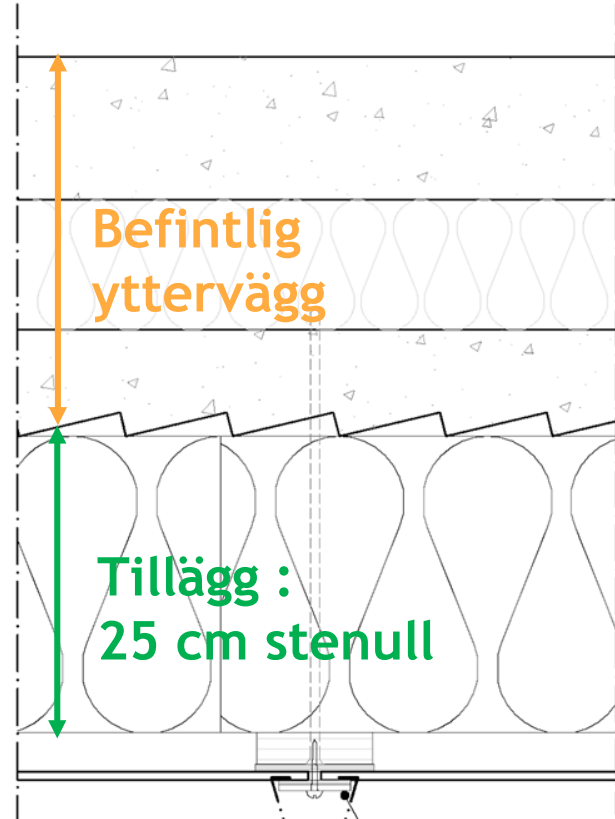
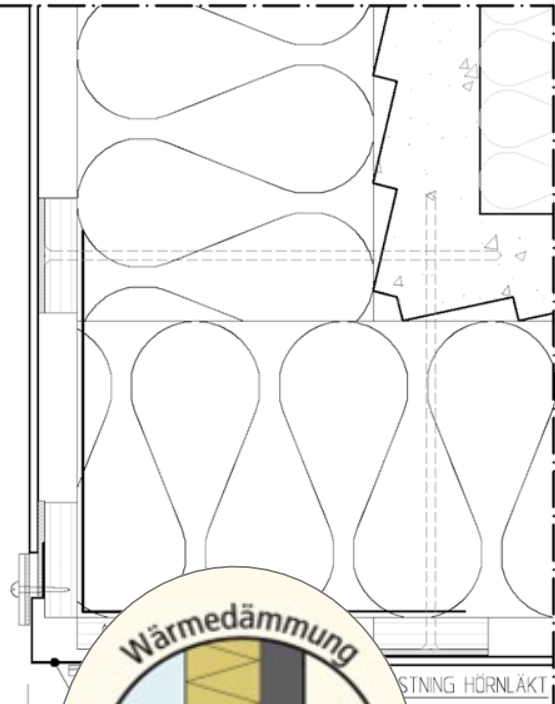
FTX + isolering vind
=
50 % minskad
energiförbrukning!

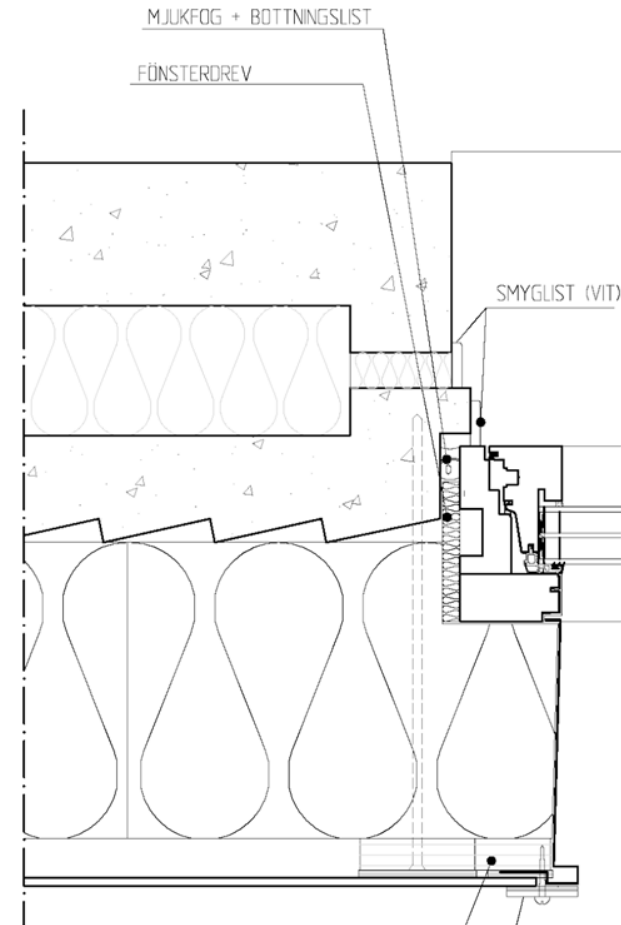
Isolering av klimatskalet

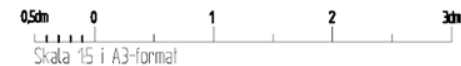
H-DETALJ H1 (ROTERAD) - KLÄMLIST

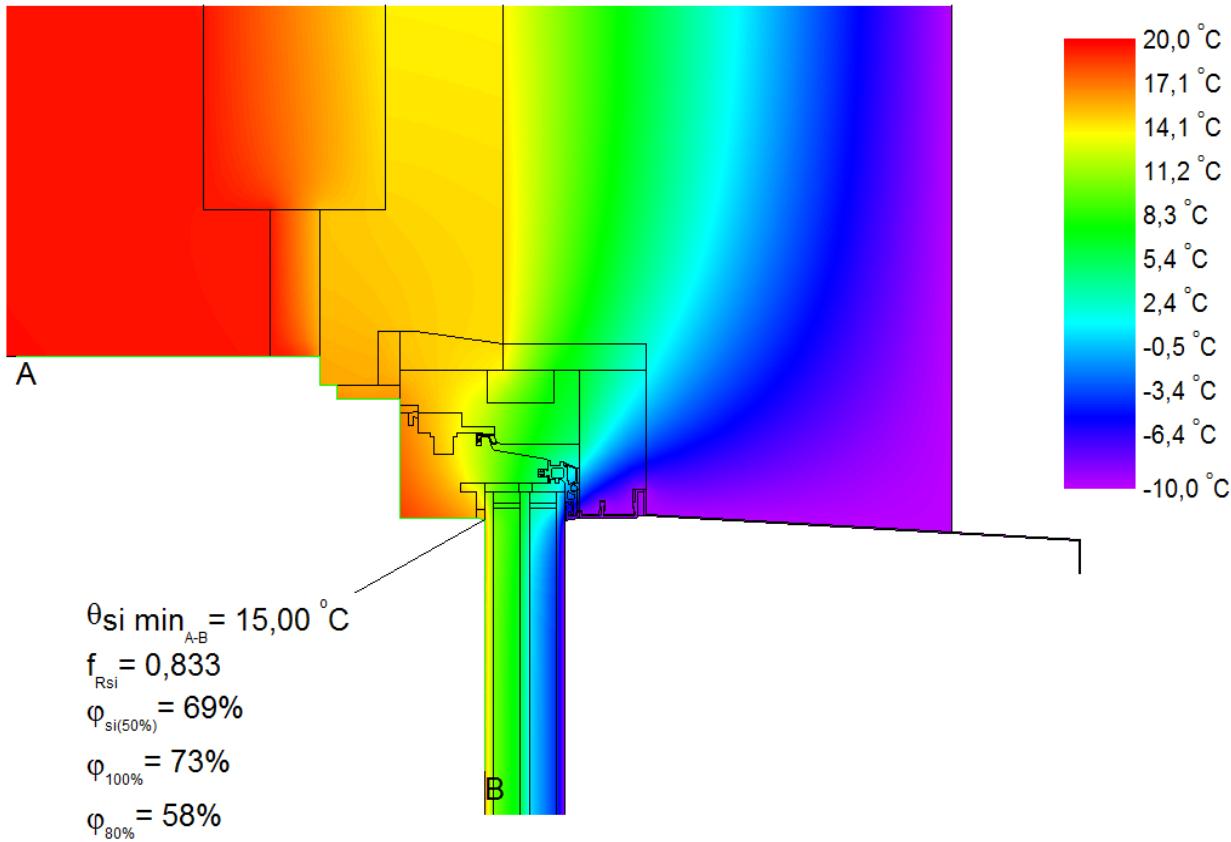
H-DETALJ H3
- STUPRÖR

H-DETALJ H4
- FÖNSTER

Nya PHI-certifierade fönster

$\Psi_{si(install)} = 0.016 \text{ W/(m}^2\text{K)}$

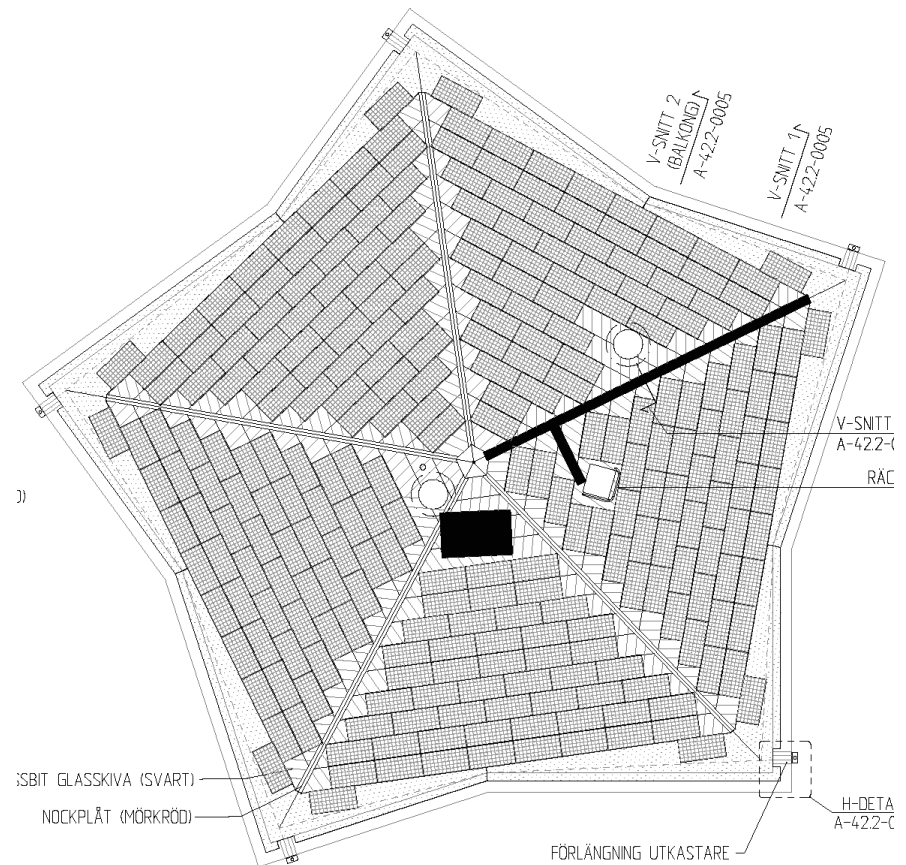
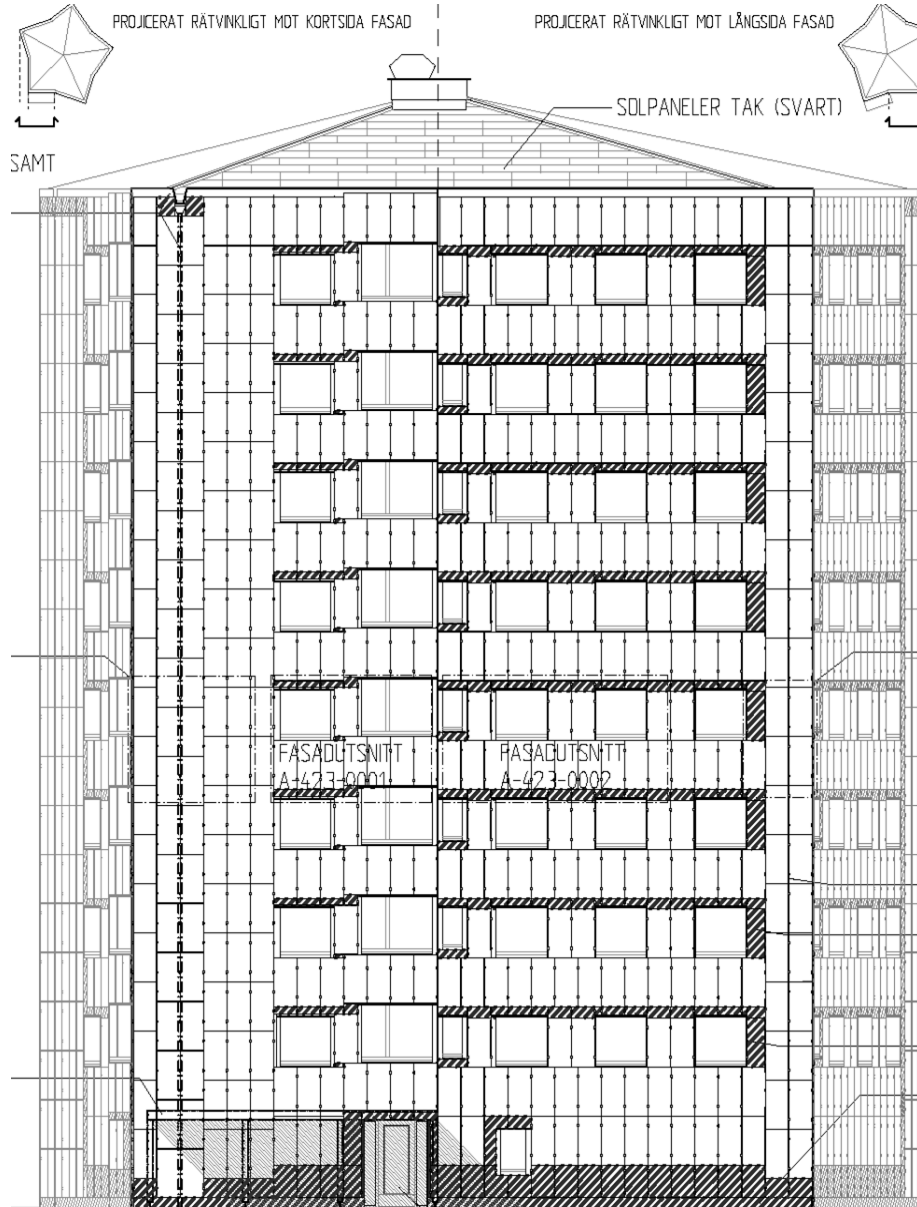

Optimering av energiförbrukning

+ SENSORER

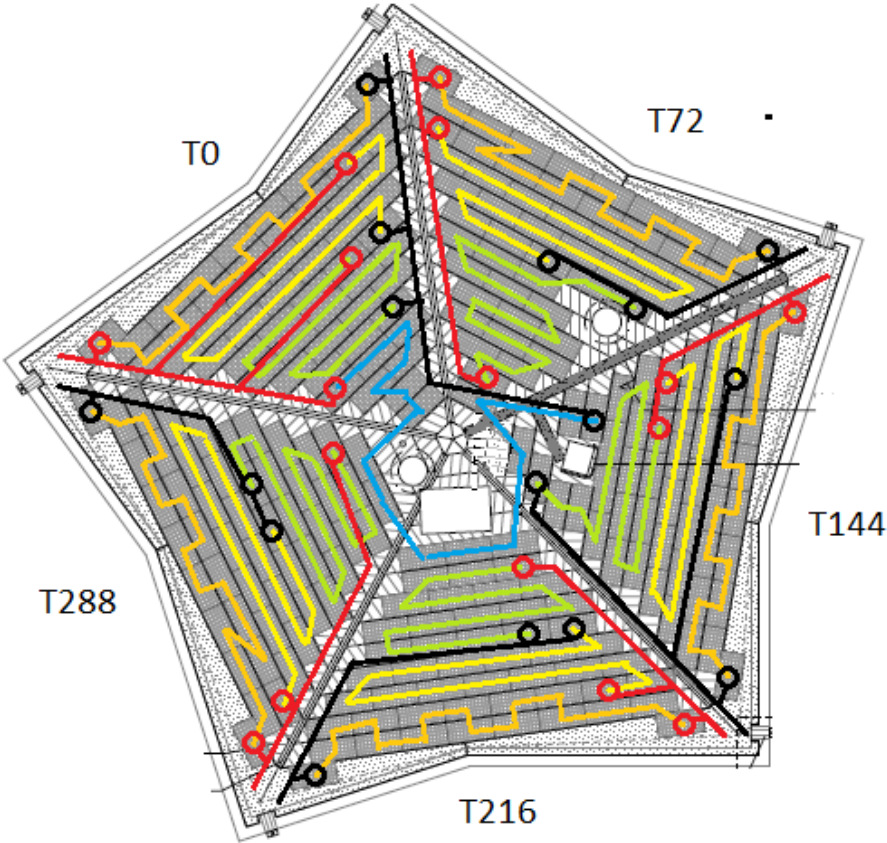
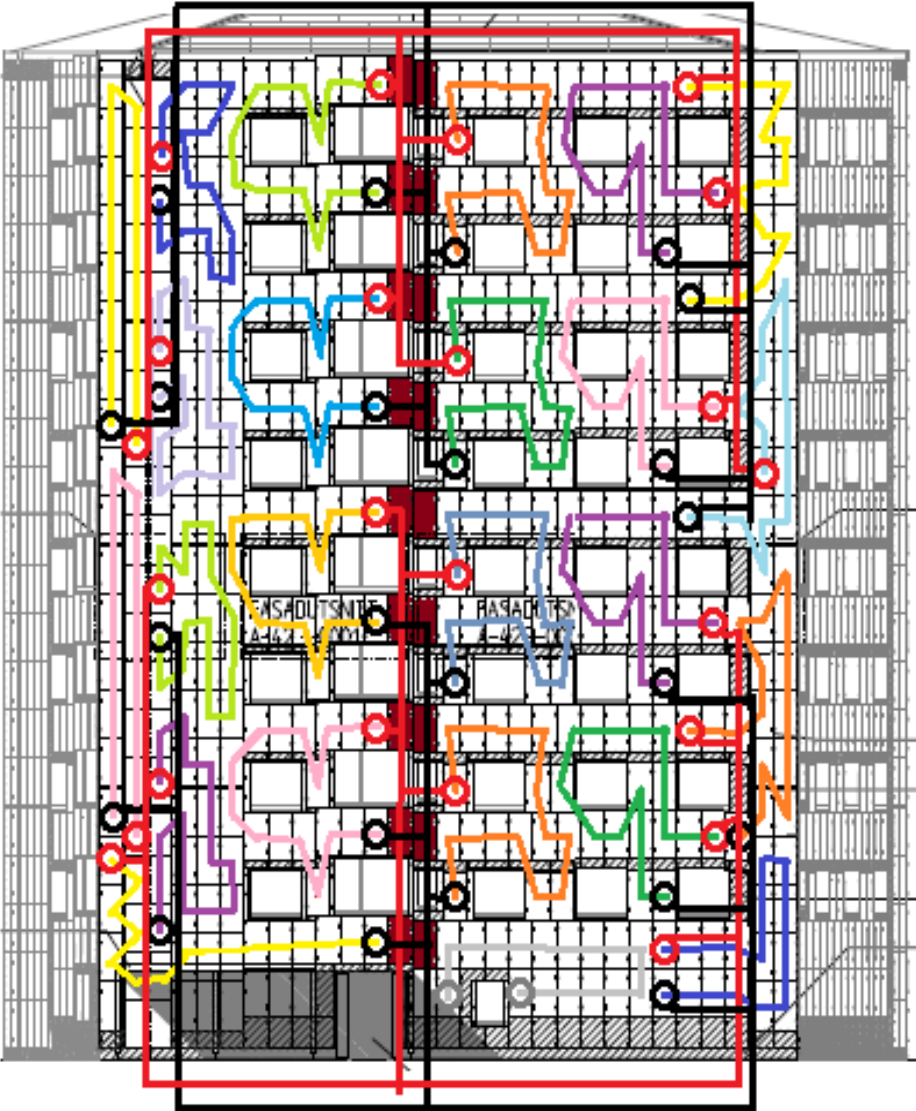
Solceller

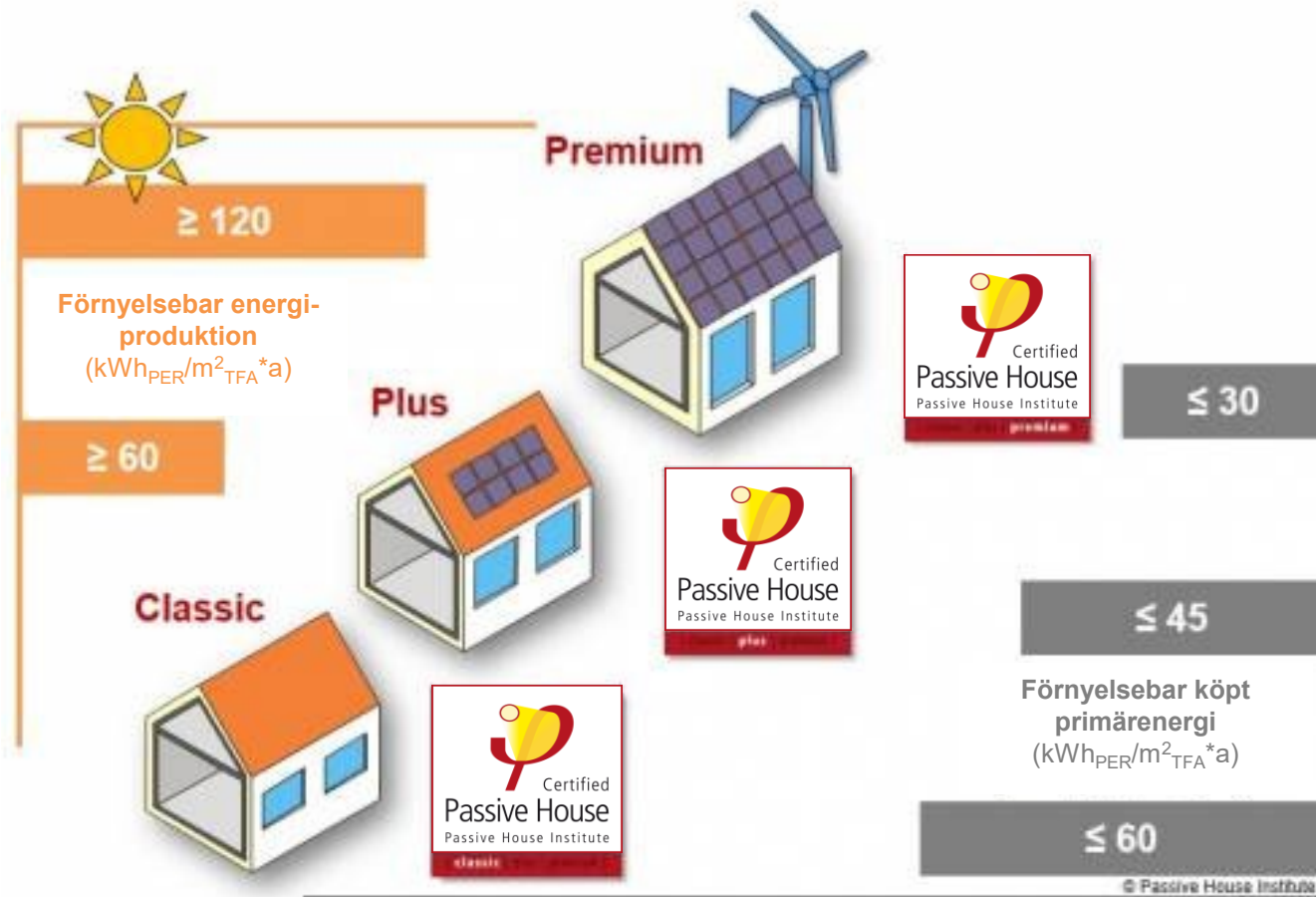

Solceller

F216

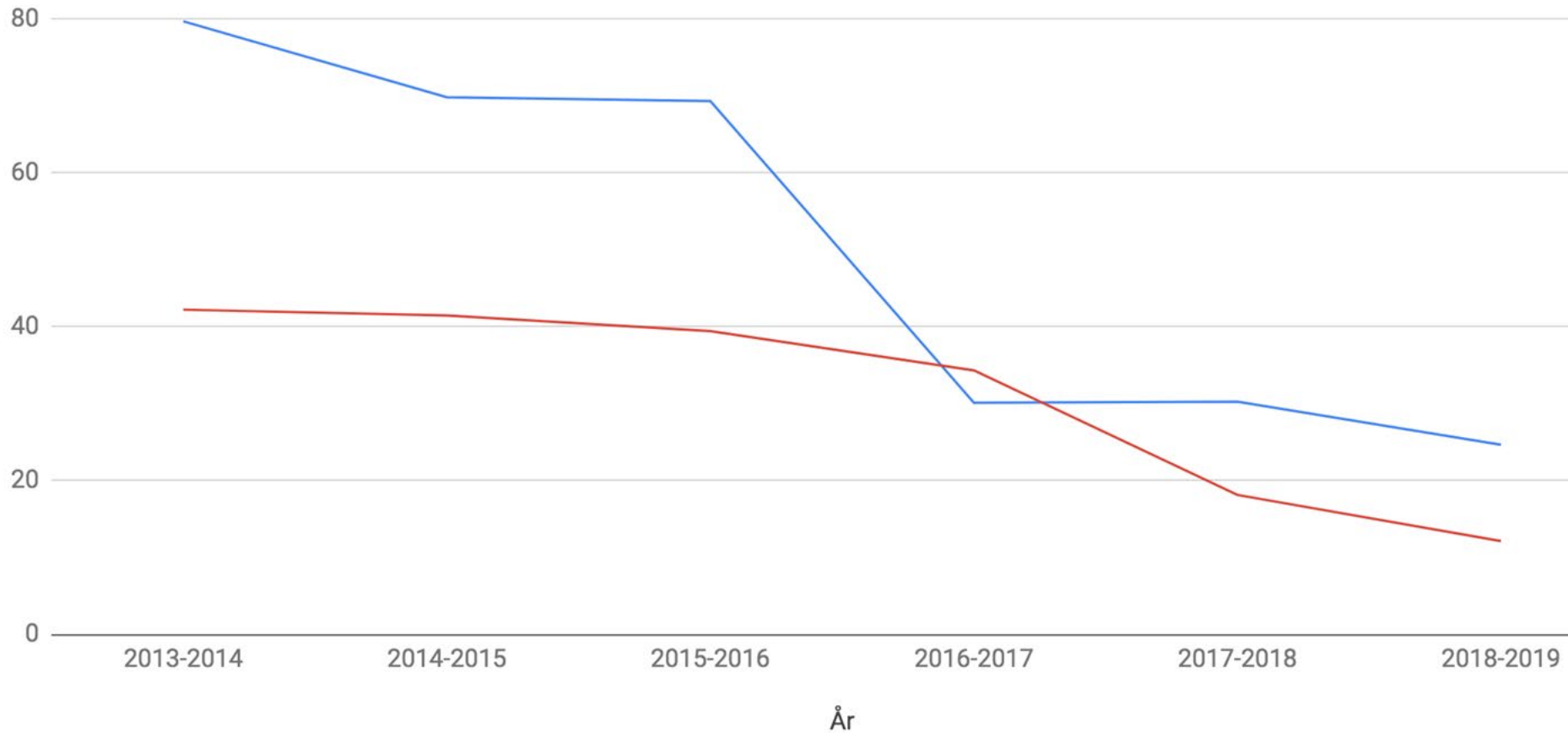
Stacken är ett PASSIVHUS PLUS!

Värme och el senaste åren

Värme inkl. Varmvatten (kWh / kvm) och El Netto (kWh / kvm)

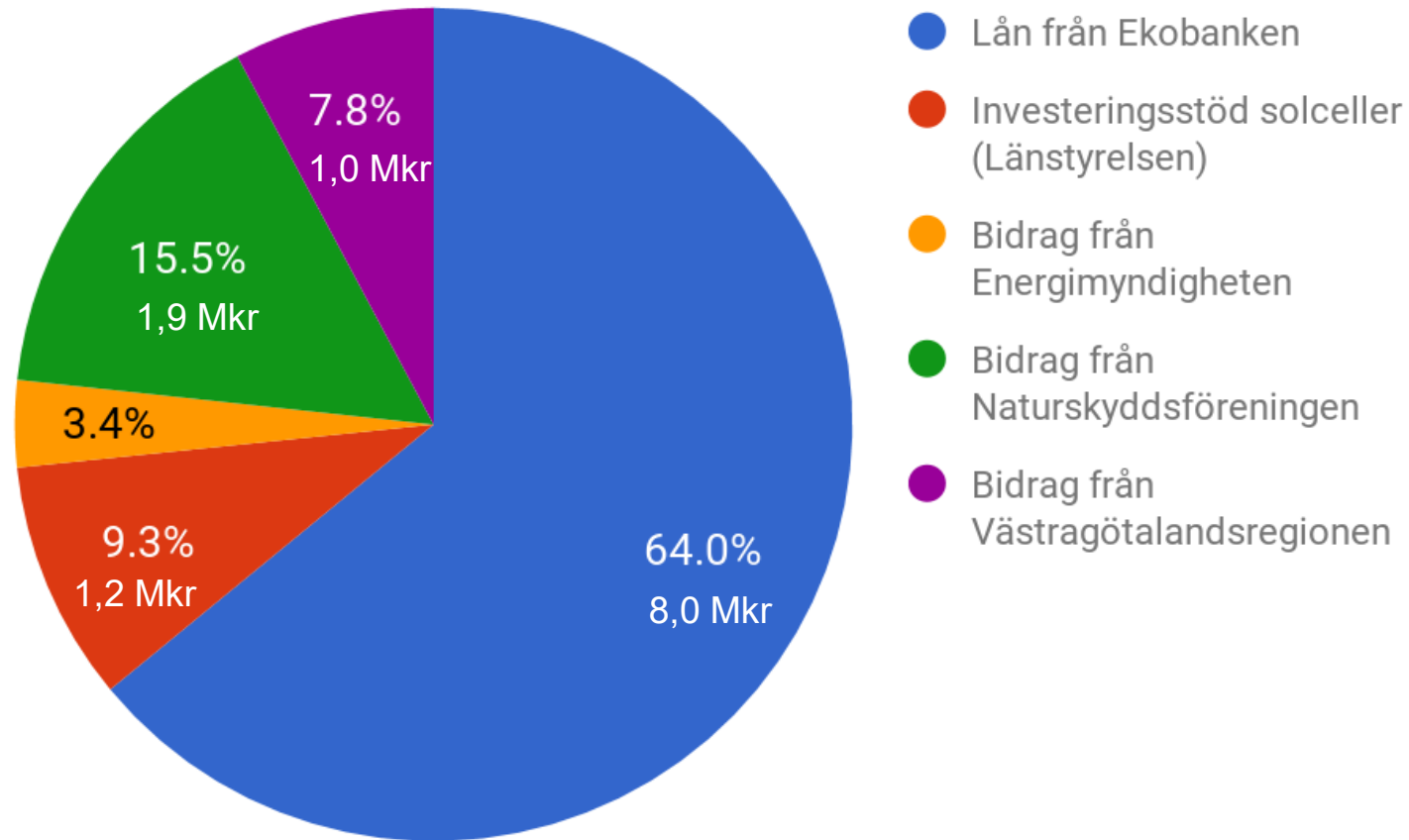
— Värme inkl. Varmvatten (kWh / kvm) — El Netto (kWh / kvm)

Kostnadsanalys

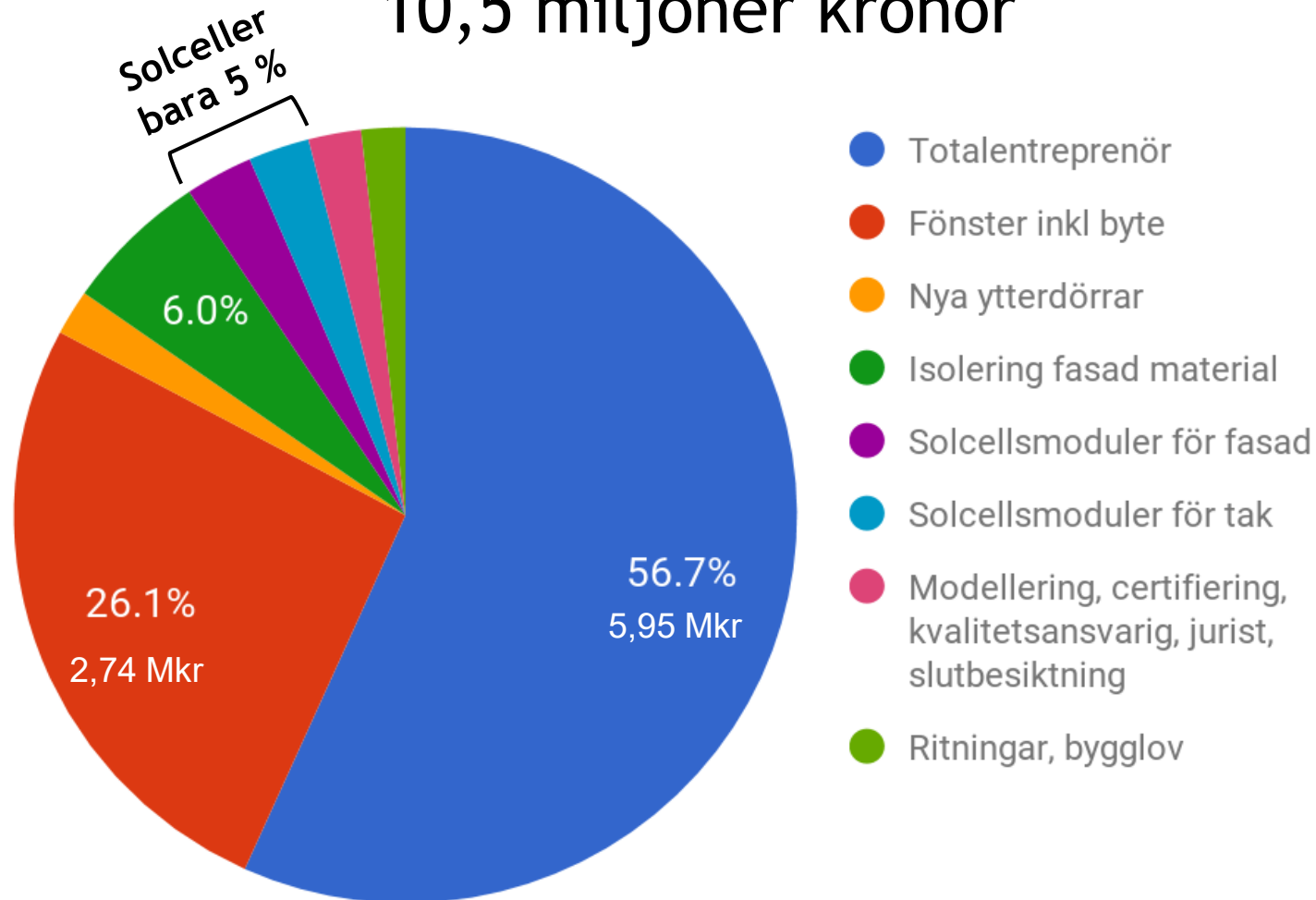

Finansiering, totalt 12,5 miljoner kr

Steg 3 & 4 + kök, belysning, sensorer

Kostnader byggentreprenad 10,5 miljoner kronor

Steg 3 & 4, bygg-entreprenad

Utmaningar

- Stort projekt för ett litet kooperativ
- Förseningar
- Obekvämheter
- Oförutsedda övriga renoveringsbehov

Positivt

- Vi gjorde det!
- Stor medial uppmärksamhet & spridning
- Bättre inomhusklimat & inglasade balkonger
- Höjt taket för vad som är möjligt

Mer info och blogg: www.stacken.org

Tack!

HUSET

HISTORIA

ORGANISATION

PASSIVHUSPROJEKTET

KONTAKT

BLOGG

Projektet är delvis finansierat genom försäljning av el märkt med "Bra miljöval".

RADAV

Frågor?

Foto: Annika Söderlund

Foto: Annika Söderlund

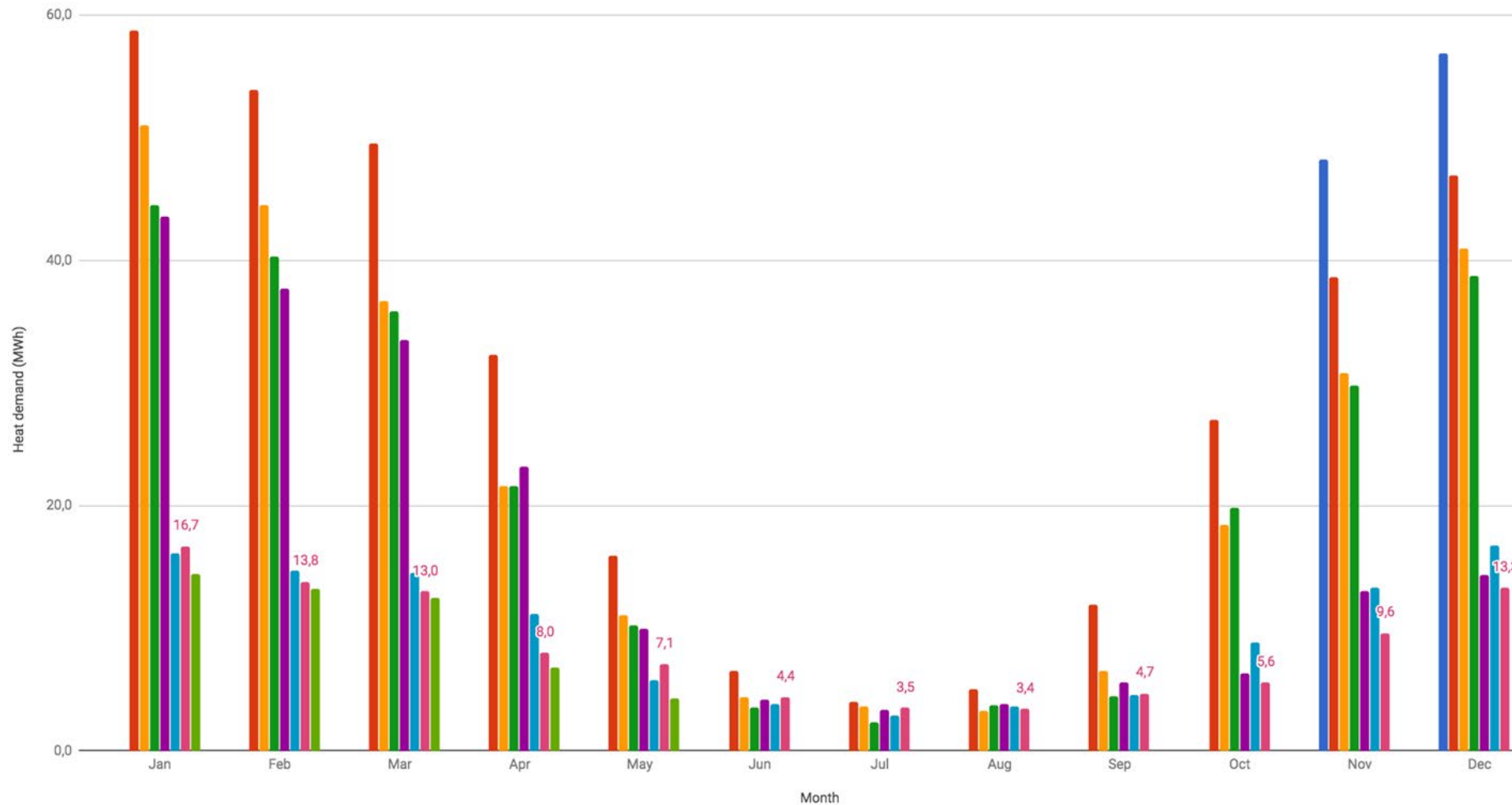
Foto: Annika Söderlund

Foto: Annika Söderlund

Uppvärmning november 2012 - maj 2019

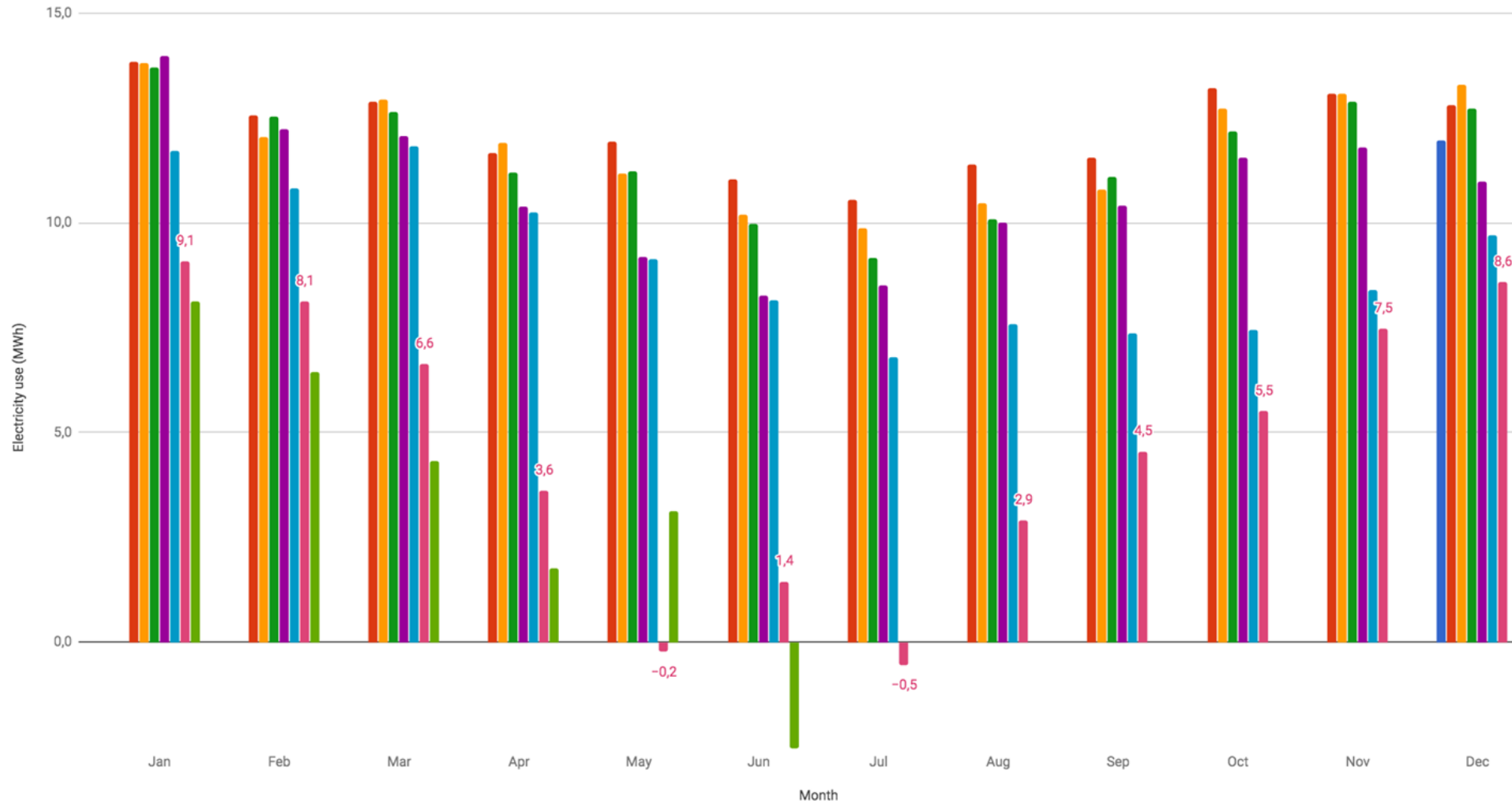
■ 2012 ■ 2013 ■ 2014 ■ 2015 ■ 2016 ■ 2017 ■ 2018 ■ 2019

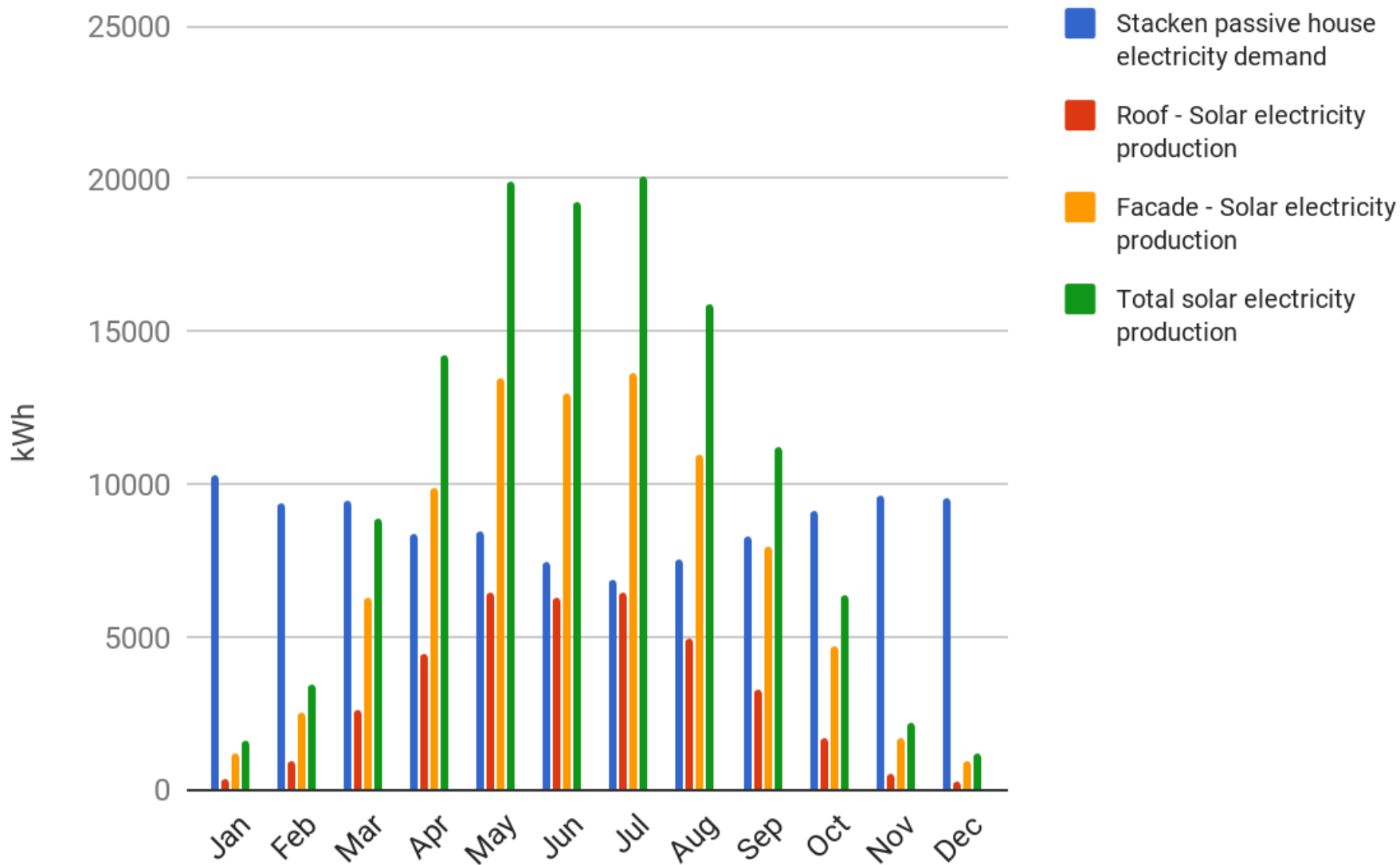
(Typical-year normalized)

Elförbrukning december 2012 - juni 2019

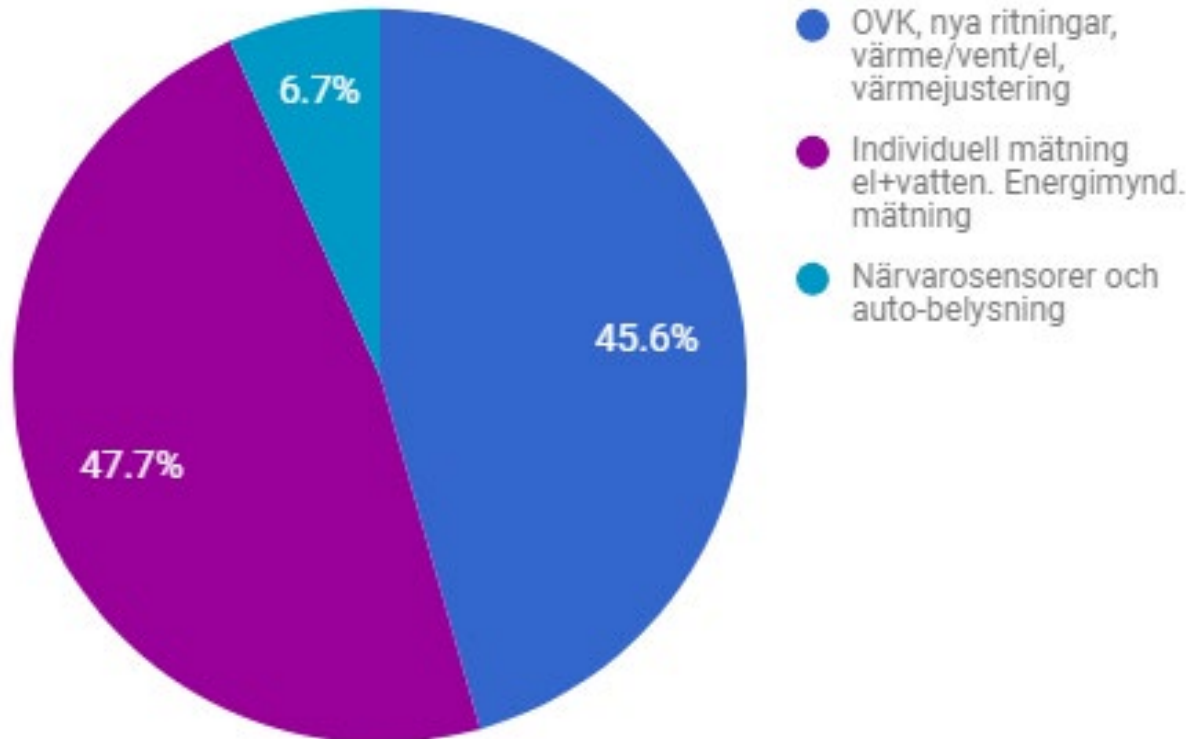
■ 2012 ■ 2013 ■ 2014 ■ 2015 ■ 2016 ■ 2017 ■ 2018 netto (köps minus säljs) ■ 2019 netto (köps minus säljs)

Producerad solel versus el-användning (modell)

Investerings per projektdel tot

Cost Breakdown: Labor and Materials

- The total cost: 350 EUR/m² floor area (A_{temp})
- BIPV facade: 61 EUR/m² façade area.
- a-SI PV modules material cost: 18 EUR/m²
sourced from a large canceled solar power plant project. Standard costs: 25 EUR/m².
- Installation Rockwool's REDAir FLEX mineral wool insulation system 7-20 EUR/m² façade area.
- Material cost for the Redair flex system: 30 EUR/m² complete with all components

Inspirerad forskning på Chalmers University och HSB Living Lab

Research leader: Zack

Norwood, Johanneberg Science
Park

Project leader: Dan-Eric

Archer, Emulsionen

Project Members:

RISE: Anne Andersson,

Francesco Sacco, Ricard Prat

Ruiró, Peter Kovacs, Kaisa

Svennberg

Chalmers: Shea Hagy, Quan Jin

Göteborg Energi: Filippa Borg

HSB: David Albinsson, Amanda

Sandquist, Rickard Malm

Resurser om kooperativ och kollektivhus

Boihop - www.boihop.org

Verkar för att bostadsbopemskaper och kollektivhus skall komma till stånd inom alla stadsdelar i Göteborg. Nu 2 projekt i Kålltorp och Högsbo.

Kollektivhus NU - www.kollektivhus.nu

Nationellt förening baserad på kollektivhus och fristående föreningar. Föreningen stöder existerande kollektivhus och grupper som arbetar för att skapa nya kollektivhus.

Föreningen för byggemskaper - www.byggemenskap.se

Folkstaden och byggkooperativ - www.folkstaden.se

Bygga och bo i kooperativ hyresrätt

- En handbok för tillskapande av nya bostäder och kooperativa hyresrättsföreningar. (Gratis PDF att ladda ner.)

Fler exempel

Kollektivhuset Trädet (gammalt)

www.nyatradet.wixsite.com/tradet/kollektiv

Hogslätts Vänboende (nyligen klart)

www.hogslattsvanbo.se

Uddebo småhusby (under uppstart)

www.facebook.com/uddebosmahus/

Egnahemsfabriken på Tjörn

www.egnahemsfabriken.se

Grönbo ekoby (under uppstart)

www.ecoby.se